

ISSN 0350–185x

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXI, СВ. 3–4

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горјан-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Слободан Реметић, др Живојин Сјанојчић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викјор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД

2015

ISSN 0350-185x, LXXI, св. 3–4 (2015)

UDK: 811.163.41'282.3(497.16)

811.163.41'342

COBISS.SR-ID 218546188

DOI: 10.2298/JFI1504073O

Примљено: 28. јануара 2015.

Прихваћено: 10. јуна 2015.

Оригинални научни рад

ВЛАДИМИР Б. ОСТОЈИЋ*

Универзитет Црне Горе

Филозофски факултет у Никшићу

ЕВОЛУТИВНИ АСПЕКТ СУПСТИТУЕНАТА КРАТКОГ ЈАТА ИЗА СОНАНТА *p* – У ОДНОСУ СРПСКОГ КЊИЖЕВНОГ ЈЕЗИКА СА ДИЈАЛЕКТОМ ВУКОВИХ ПРЕДАКА

У раду се разматра судбина краткога јата иза сонанта *p* и њен третман у сербокроатистичкој и србистичкој дескриптивној и нормативној литератури. Поред основног питања о дистрибуцији замјеника краткога јата иза сонанта *p* у завичајним говорима предака Вука Стефановића Караџића, посебно у језерско-шаранском говору, и у српском књижевном језику, аутор одговара и на питање о томе како је дошло до тога да се замјена краткога јата иза *p* у (и)јекавским говорима своди некада на *e*, а некада на *je*.

Кључне ријечи: Вук Караџић, српски књижевни језик, завичајни говор Вукових предака, дурмиторски говори, језерско-шарански говор, јат, сонант *p*, аналогија, јотовање, депалатализација.

1. У старијим класификацијама дурмиторски говори, завичајни говори Вукових предака, нијесу добијали посебно мјесто у штокавском дијалекатском мозаику. За њих је констатовано да се одликују релативно великом компактношћу и уједначеношћу говорних особина. Међутим, дијалектолошке студије о овим говорима: Говор Пиве и Дробњака (Вуковић:1938–1939), Ускочки говор (Станић 1974; 1976) и недавно завршена, али не и публикована, монографија о говору Дробњачког корита (М. ШЋЕПАНОВИЋ), јасно показују да поред заједничких говорних особина има и дискриминаната на основу којих се могу између њих и према сусједним говорима повући границе, тако да су се на овом подручју јасно издиференцирали: говор Пиве, говор Ускока, говор Дробњачког корита и говор Језера

* vladimiro@t-com.me

и Шаранаца. О говору Језера и Шаранаца у нашој досадашњој литератури доскоро није писано на систематски начин и на ширем плану. О неким прозодијским и фонетско-фонолошким особинама језерско-шаранског говора писао сам у неколика наврата. У једном од тих прилога (Остојић 2013) дао сам и нешто података о Језерима и Шаранцима. У њима су предочени резултати добијени на основу теренских истраживања у времену од 2010. до 2013. године. У овом прилогу саопштавам неке податке о грађи са досада неиспитаног терена у вези са проблематиком о којој је ријеч с циљем да употпуним сазнања о дурмиторским говорима и њихову односу према Вукову језику и данашњем српском књижевном језику. Ови говори заузимају централно мјесто у склопу источнохерцеговачких говора и по својим битним говорним особинама улазе у састав најмлађих новоштокавских (и)јекавских говора.

2. Основна правила ијекавског изговора рефлекса старог гласа јата у српскохрватском књижевном језику дао је Вук Караџић. Та правила су од Вука до данас разрађивана само у појединостима. У изговору и писању рефлекса овога гласа у српскохрватском књижевном језику постојала су колебања која су се испољавала у виду двоструких граматичких и правописних облика. Хрватска (и)јекавица је углавном остала у оквирима Вукових правила. Босанско-херцеговачки тип је неуједначен и у многим појединостима близак је хрватском типу (и)јекавице.

Црногорска (и)јекавица је у сталном развоју, изградњи и у процесу усавршавања, па се на њу теже могу примијенити Вукова правила. Она се ослобађала сложенијих форми и што је најважније остајала је отворена за иновације. У процесу усавршавања јављале су се нове форме које су живјеле напореда са старијим. Различити (и)јекавско-екавски, (и)јекавско-икавски и екавско-икавски ликови стоје у дублету један поред другог, остварују се унутар књижевнојезичког израза, стила или жанра и коегзистирају у конкурентном односу на дијалекатском, књижевнојезичком и стилском нивоу (Остојић 2001: 339–340).

2.1. У опширној и доста разгранатој дескриптивној литератури, као и у нормативним приручницима, природа и судбина краткога јата иза сонанта *p* није у потпуности ријешена. Његова судбина је обично традиционално сагледавана. У опсежној дијалектолошкој литератури о (и)јекавским говорима уз обимну грађу дају се само основни подаци. У овом прилогу покушаћу да на основу грађе из

завичајних говора Вукових предака, посебно из језерско-шаранског говора, уз грађу из осталих говора Црне Горе, допринесем употпуњавању наших сазнања о судбини кратког јата иза сонанта *p* и о њеном третману у сербокроатистичкој и србистичкој дескриптивној и нормативној литератури.

3. Поред основног питања, које нас овога пута интересује, о дистрибуцији рефлекса кратког јата иза сонанта *p* у завичајним говорима Вукових предака, посебно у језерско-шаранском говору и у српском књижевном језику, тражи се и одговор на питање „како је дошло до тога да се замјена кратког јата иза *p* некад своди на *e*, а некад да добијамо нормалну замјену *je*“ односно да ли се *p* у секвенци *pje* јотује и да ли се у појави *pe* ради о фонетском процесу – депалатизацији или у оба случаја имамо и нешто друго.

3.1. Одговор на друго постављено питање није лако дати. Постоје различита мишљења. О томе су писали многи; између осталих – а прије осталих – Јован Вуковић. Он се тим питањем бавио у више наврата. Прво је без критичких опсервација навео уобичајено гледиште:

„Обично се полази од тога: да је *j* касније ишчезло (*горјеџи* > *горјеџи* – Белић), а да су изговори са *je* задржани у понеким облицима (лакше их је било одржати иза самога *p* него иза какве консонантске комбинације са њим – *горјеџи* : *времена* и сл. На тај начин се може протумачити и сва неједнакост у говорним зонама“ (Вуковић 1974: 76). На лингвистичку неоснованост оваквог решења Вуковић указује нешто касније (Вуковић 1974: 76).

Уобичајено схватање да секвенца *pe* мјесто *p* + *крајико јаџ* долази као резултат „испуштања“ сонанта *j* иза *p* и да је *pje* у (и)јекавским говорима посљедица аналошког уопштавања сонанта *j* иза *p* подвргао је критици А. Вајан (1928: 209). И А. Белић је био мишљења да је ту од значаја аналогича (1969: 93).

3.2. Слично Белићу мисле Б. Милетић и М. Стевановић, иако они говоре о судбини кратког јата иза сонанта *p* у поглављу о јотовању. Б. Милетић је изричит да се по најновијем јотовању јотују „по правилу сви консонанти сем *p*“ (1940: 345). М. Стевановић је у студији о источноцрногорским говорима, расправљајући о вриједности јата и јотовању сугласника, истакао да је кратко јат иза сонанта *p* у свим случајевима давало *pe*; а да се сугласник *j* губио иза раније умекшаних консонаната како иза сугласника *p* у позицијама када се *j* од кратког јата нашло иза *p*, тако и у случајевима када је

сугласник *j* дошао у додир са сонантом *p* послје испадања полугласника – *Зãдõре, Прĩмõре*, али *Јаворје* (1934–1935: 34).

3.3. На јекавско јотовање, које се није подједнако вршило у свим (и)јекавским говорима у примјерима гдје мјесто краткога јата иза сонанта *p* имамо *e*, помишљао је Петар Сладојевић, али се није упуштао у фонетско разматрање овога проблема. Он је подвргнуо критици старо правило, које је усвојио и *Правойис срĩскохравайĩскога књижевног језика* из 1960. године, да на мјесто краткога јата иза *p* на почетку ријечи и иза *p* са вокалом испред у (и)јекавском треба писати *je*, а ако испред *p* стоји неки сугласник, онда ту треба писати *e*. Ово схватање отпада; нема лингвистичког оправдања да *j*, како се стиче утисак из нацрта Правописне комисије, испада само због нагомилавања сугласника. Прелаз *p + jaiĩ* у *pe* „можемо уврстити међу резултате најновијег јотовања“ (СЛАДОЈЕВИЋ 1958: 302).

3.4. Шири увид у процес јекавског јотовања у скупини *pje < p + крайĩко jaiĩ* дао је Асим Пецо. Он доказује да се истовремено вршило јотовање скупина *ĩje, дје* и *pje (ĩјераĩи, дјевојка, рјечник)* које су архаизам у односу на *ће, ђе, ре (ћераĩи, ђевојка, речник)*. Општеијекавска је појава да је кратко јат иза сонанта *p* прво прелазило у *je*. Даља судбина секвенце *je* зависила је од „њеног положаја у ријечи“ и од „подручја на јекавском тлу“. Када су се јотовали *n, л, иĩ, д* са *j* из секвенце *je* од јата, јотовало се и *p*. У источнијим дјеловима (и)јекавскога говорног подручја јекавско јотовање наведених сугласника вршило се досљедније. У процесу јотовања у овим говорима мјесто краткога јата дошло је *e* (ПЕЦО 1985: 97).

3.5. Јован Вуковић је о овом процесу писао три пута – први пут кратко и узгредно (1934: 176–180), други пут опширније и документованије, али углавном са нормативног аспекта (1949: 69–75), трећи пут јасније и потпуније о процесу упрошћавања струја сонантског карактера и о аналогiji (1974: 76–79).

Расправљајући са аспекта утврђивања норме књижевног језика (и)јекавског наречја у вези са употребом ликова типа *горјейи* или *горейи*, Јован Вуковић прихвата уобичајено гледиште које потиче од Белића да је *j* касније ишчезло, а да су изговори са *j* задржани у понеким облицима, задржало се у облицима у којима се *p* нашло иза самогласника (*горјейи*), а ишчезло је када се *p* нашло иза консонантске групе (*времена*) гдје га је теже задржати (ВУКОВИЋ 1934: 176–180).

Четрдесетак година касније Ј. Вуковић даје друго и другачије објашњење. Губљење гласа *j* доводи у везу са дифтоншки схваћеним

јатом. При објашњењу ове појаве (*pje* – *pe*) претпоставља међугласовну дисимилацију. Секвенца *p* + *крајко jaīi* је еволуирала у правцу упрошћенога *pe* тако што су у њој двије струје сонантског карактера „једна ликвидна, јака и треперава *p* – и друга мека, палатална“, тражиле олакшавајући изговор. Прва као доминантнија потирала је другу иза себе лабавију (Вуковић 1974: 76). Овако схваћено губљење *j* је досљедно у свим позицијама иза *p*, без обзира на то да ли се испред *p* налази сугласник или га нема.

Објашњење појаве укидања опозиције *p* – *p'*, ликвидирање фонеме *p'* и изједначење са *p*, па затим и чување фонеме *p'* као и *p* – *j* на морфемској граници, Вуковић тражи на фонетском нивоу. Д. Петровић мисли да је ту „прикладнији морфолошки“ (1975 : 162).

Успостављање гласа *j* у неким говорима аналошког је карактера. У једним говорима ликови типа *речица*,... замијењени су ликовима типа *рјечица*... са „васпостављеним“ *j* по аналогији према лику *ријека* и то по моделу *бијелии* – *бјелкаси* : *ријека* – *рјечица* којим се добија боља хармонија. У другим говорима није дошло до такве аналогије (Вуковић 1974: 76).

3.6. Нешто друкчије схватање о успостављању *je* и *e* иза сонанта *p* износи Р. Маројевић. Према његову схватању кратко јат иза *p* у свим (и)јекавским говорима дало је као рефлекс *je* које је јотовало сонант *p* (*гор'јеи*). Депалатализацијом сонанта *p'* добијено је *горейи*. Слаже се са Вуковићевим тумачењем да је у неким говорима *j* аналошки успостављено касније – *горјеи* (Маројевић 1998: 36).

3.7. Напослетку, Радосав Бошковић се није бавио питањем судбине краткога јата иза сонанта *p* у (и)јекавским говорима, али његово тумачење у *Упоредној грамаици словенских језика* за прасловенски развитак *pj* > *p'j* > *p'* и за развитак ове скупине у ранијим фазама српскохрватскога језика у којему скупина *pj* није прелазила у африкату *p,*' као у неким другим словенским језицима, даје решење и за процес најновијег јотовања сонанта *p* са *j* из секвенце *je* од краткога јата, гдје је у процесу јотовања и депалатализације кратко јат иза *p* давало *e* – *pe* (Бошковић 1990: 95–98).

Пошто у српском језику нема никаквих трагова од *p'*, како рече Радосав Бошковић, иза њега као очврслог могао је да стоји сонант *j*. Ако се тако приступи овом проблему, уочиће се лингвистичка подударност старе и нове скупине *pj* с најновијом јекавском скупином, с разликом што се старо и ново јотовање везује за „одређене, дате, морфолошке категорије (и по томе су морфонолошке појаве). Јекавско јотовање, међутим, остаје на нивоу гласовне појаве, при

чему је одсуство управо морфолошке подршке довело до тога да се група *pj* упрости губљењем *j*, за разлику од хронолошки паралелних процеса новог јотовања у којима је та група сачувана на граници двеју морфема“ (ПЕТРОВИЋ 1975:162). У оба случаја преко *pj* добијало се $p' > p$. Касније је, у неким говорима, како тумачи Јован Вуковић, аналошки успостављено *je* – *горјеџи* (1974:76).

4. Да би се утврдила судбина кратког јата иза сонанта *p* и територијална распрострањеност његова рефлекса у дурмиторским говорима и у осталим говорима Црне Горе, биће добро да се – на основу материјала из дијалектолошких студија о тим говорима, као и на основу материјала којим лично располажем за Језера и Шаранце – њима детаљније позабавим како би се утврдили односи рефлекса *je* и *e* односно како би се утврдило колико је одмакао процес јотовања и депалатализације сугласника *p*.

Доста података о репартицији *pje* и *pe* у црногорским говорима има у дијалектолошким студијама о тим говорима.

Рефлекси кратког јата иза сонанта *p* у (и)јекавским говорима, као што је још Вук констатовао, нијесу јединствени. У једним од тих говора уопштено је *e* као замјеник кратког јата иза сонанта *p* у објема позицијама: иза *p* са сугласником испред (*врећа, бреза, грешка, времена, брегови*) и иза *p* на почетку ријечи и иза *p* са вокалом испред (*речица, речий; горјеџи, сагорјеџи...*). У другим (и)јекавским говорима мјесто кратког јата иза *p* у објема варијантама редовно се јавља *je* (*рјечий, рјечица, рјеђи, горјеџи, сагорјеџи; грјешан, сѣрјељца, врједнији*).

Оваква територијална дистрибуција рефлекса кратког јата иза сонанта *p* потврђује неједнак еволутивни развитак (и)јекавских говора (ПЕЦО 1985: 92–93). Црногорски говори старијега и новијега (источнохерцеговачког) типа, изузимајући узак појас западноцрногорских говора и дио никшићке говорне зоне са такође уским појасом који гравитира према данашњој Херцеговини, скоро да не знају за *je* од кратког јата иза *p*.

Дистрибуција рефлекса кратког јата иза *p* у завичајном говору Вукових предака изгледа овако:

Кратко јат иза сонанта *p* у пивско-дробњачком говору има екавски рефлекс. Наиме, *j* из гласовног скупа *je* које је постало од кратког јата овдје се „доследније губи него у многим другим говорима“. Управо, у пивско-дробњачком говору *j* се задржава само у ријечи *сѣарјешина* и сличним ријечима од основе *сѣарјеш-* и ген. синг.

корјена гдје се је задржало под утицајем номинатива *кѡријен* „после чега је опет дошло *кѡрјен*, што се чује поред *кѡријен*“ (Вуковић: 1938–1939: 16).

Кратко јат иза сонанта *p* је замијењено вокалом *e* и у ускочком говору. Управо, губљење гласа *j* овдје се јавља и у ријечи *сѡарешина*, тако да се у Ускоцима наизмјенично јављају ликови *сѡарјешина* и *сѡарешина* (СТАНИЋ 1974: 68–69).

Језерско-шарански говор уклонио је, са минималним изузецима, секвенцу *рје* и остала је група *ре* без обзира на то да ли се испред *p* налази вокал или сугласник. Није се помјерила граница слога између сонаната *p* и *j* чиме би се створили услови за губљење гласа *j*, већ су се *p* и *j* нашли у истом слогу. Јотовањем и депалатализацијом сонанта *p*, „*p* је еволуирало у правцу упрошћенога *ре – p‘је>ре‘ >ре*“ (Вуковић 1974: 76; МАРОЈЕВИЋ 1958: 36), па имамо:

грѣшан Вир¹ Јав Ков Раз Мер Нов Пог Сув, *грѣшка* Вир ПК ПВ МГ Ков Шљ Сув, *грѣшник* ПВ ПК МГ Раз Вир Сув ПП РЖ, *грѣшница* Вр Нин Под Над Зм Зауг Сув, *идгрешка* Шум Руд Вир МГ Теп Пит Брај Гом Ал, *сагрешѣње* ПП Нов Мер Гом Студ Пон Крш, *бѣзгрешник* ЈД Пит Теп Под Пал Над Крш Шљ, *јзречица* Вр Међ Нин Ал Њег Зм, *сѡрѣлица* Вр Бор Нин Међ ТП Коч Ом Њег Рас Крш, *рѣчиш* Вр Бор Под Над Коч ПП РЖ Зм, *рѣчишѡс(ш)* Вр Бор Нин Међ Шљ Ал, *рѣчник* Шум Руд Кев ТП Ом Сув Зм Зауг, *гѡрешш* Под Над Уск КД Пал Пог Студ Сув, *сагѡрешш* Под Над Коч Теп Уск Студ Ру ПП, *загѡрешш* Вир Јав Ков ПВ ПК МГ Шљ Зм Сув, *изгѡрели* Пит Бос Теп ТП Ом Шљ Крш Пог, *решѣње* Мер Нов Ков БЖ ПП РЖ Пом, *решавашш* Пит Бос Под Над Уск Студ Брај Ру, *рѣшца* Вр Нин Међ Бор Под Зм Зауг Шљ, *корѣнчиш* Вир Јав МГ ПК ПВ Раз Пог Брај Зм.

¹ Скраћенице за насеља из којих се наводи дијалекатска грађа: Међ – Међужваље, Вр – Врела, Бор – Борје, Шум – Шумановац, Руд – Рудиновача, Кев – Кевешица, ТП – Тепачко Поље, Ом – Омарићи, Теп – Тепца, Над – Надгора, Под – Подгора, Уск – Ускоци, Коч – Кочадо, Нин – Нинковићи, Пит – Питомине, Бос – Босача, Пал – Палеж, КД – Ковачка Долина, Нов – Новаковићи, Мер – Меруља, БЖ – Баре Жугића, Јав – Јаворје, ГБ – Горња Буковица, ДБ – Доња Буковица, Пров – Провалија, Вук – Вукодо, Вир – Вирав, ПК – Пошћенски Крај, ПВ – Пашина Вода, Раз – Развршје, МГ – Мотички Гај, ЈД – Јунча До, Крш – Крш, Брај – Брајковача, Шљ – Шљиванско, Гр – Градина, Пд – Пода, Пм – Пометеници, РБ – Рељино Брдо, ЈГ – Јелина Гора, Гом – Гомиле, ЧД – Чоланов До, ЈБ – Јаблан Бара, Зл – Златица, Студ – Студенца, Пг – Погрежђе, ДД – Дуги До, Ру – Руданца, Рас – Расова, Жд – Ждријело, ПН – Пасји Нуго, Ал – Алуга, РЖ – Рамово Жријело, Зм – Зминица, Зауг – Зауглина, ПП – Пашино Поље, Њег – Његовуђа, Сув – Суводо.

Све ове ријечи Вук је писао са *је*, а Белић, уз констатацију да кратко јат иза *р* даје *е*, додаје да ипак функционишу ликови: *грјехоџа*, *грјешан*, *сѣрјелица*, *горјейи* и сл. у којима се *ј* „васпоставља по односу *ије* : *је* у другим ријечима“ (1969: 93). Док је процес аналогije негдје обухватио само примјере са *р* на почетку ријечи и иза вокала (*рјечца*, *горјейи* и сл.), а негдје и примјере са сугласником или са сугласничким комбинацијама испред *р* (*иогрјешка*, *сѣрјелица* и сл.), у језерско-шаранском говору он се зауставио не захвативши ни једну ни другу позицију ријечи.

Аналогија је, без сумње, у неким случајевима могла бити узрочник овој фонетској неуједначености што показује досљедност скупине *ре* у примјерима типа *мрежа*, *резайи*, *сресѣи*, на једној страни, и *рје* у примјерима типа *грјешник*, *грјехоџа* : *гријех*, на другој страни. Аналошки се негдје могло „васпоставити“ *рје* утицајем сродних ријечи са дугим јатом, као што је могуће да је у неким случајевима граница слога могла утицати на очување те исте скупине.

Сасвим је, међутим, вјероватно да је у свему овоме узрочник јекавско јотовање које се иначе у свим случајевима није „синхронизовано вршило“ нити је подједнако захватило све позиције у ријечи. Да је у питању јекавско јотовање, показује нам судбина осталих сугласника, посебно сугласника *л* и *н* у вези са секвенцом *је* од јата. Заједно са њима мијењало се и *р*, с разликом што се у процесу јотовања *л* и *н* добијају нови фонетски квалитети (*љ*, *њ*), док се при јотовању у скупини *р* + *крајко јайи* природа основног сонанта не мијења (Пецо 1985: 97). „Они говори који имају знатно успоренији ход у граматичкој еволуцији још увијек имају *је* мјесто краткога јата иза *р*.“ Језерско-шарански говор, као што се из наведених података види, не припада тим говорима. У овом говору, као и у црногорским говорима старијега и новијега (источнохерцеговачког) типа, с мањим изузецима, досљедније се вршило јотовање и других сугласника у вези са *је* од јата. За такву досљедност не знају западнији црногорски говори и ужи појас говора који су територијално везани за источну Херцеговину. Ту и остали сугласници, изузев сугласника *л* и *н*, нијесу тако досљедно измијењани испред *је* од јата.

Када је, дакле, у питању функционисање секвенце *рје*, онда у неким случајевима не треба запостављати аналошко уопштавање и улогу границе слога.

Јотујући сугласник *р*, глас *ј* се, дакле, изгубио у говору Језера и Шаранаца. Забиљежио сам га у шаранским селима у ријечи *сѣарјешина* Пог Шљ Студ Брај Зм, *сѣарјешину* Гом Брај Шљ Крш ПП и

дериватима од основе *сѣарјеш-* : *сѣарјешѣновање* Шљ Пог, *сѣарјешинѣваѣи* Студ Гом Ру. Секвенца *рје* се јавља само у неким горњешаранским селима у ген. *кѣрјена* Пог Шљ и дат. једн. *кѣрјену* Шљ.

Да би се нивелисала дисхармонија у облику *коријен – корјена*, у неким говорима је ишчезла опозиција дугога и краткога јата и однос у парадигми се свео на однос *корјен – корјена*, па се у ном једн. у тим говорима чује поред *коријен* и *корјен* (Вуковић 1938–39: 16). У језерско-шаранском говору ном. једн. је само *кѣријен*.

Осим наведених комбинација са *рје*, чуо сам још од једног старијег сељака из Гомила (Шаранци) да тјерајући коње из ливаде, викне коњу, који покушава да поведе ергелу низ брдо – *горје*.² Изговара, дакле, комбинацију *рје* коју је сачувала граница слога између сонаната у оваквим посебним случајевима. Граница слога није се могла помјерити, *ј* је било одвојено од *р* и тако се сачувало (Вуковић 1974: 76)

Успостављена граница слога у емотивном изразу између сонаната *р* и *ј* (*гор-је*) могла је сачувати први затворенији елеменат старога дифтонга. Формирањем границе слога између сонаната, *р* је морало бити полувокализовано и онда је могао егзистирати изговор *горје*. Тако успостављена гласовна комбинација *рје* (*р-је*) преносила се у говорима који су сачували *рје* из средине ријечи и на почетак ријечи са почетним *р* – *рјечица*, *рјейкосѣи* (Вуковић 1974: 76–77). У говору Језера и Шаранаца *р* и *ј* су остали у истом слогу.

4.1. Слично стање налазимо и у осталим црногорским говорима новијега (источнохерцеговачког) типа:

Уз нешто више изузетака од претходних говора, кратко јат иза сонанта *р* има екавски рефлекс и у говору Колашина и околине. Секвенца *је* иза *р* се чује у ријечима: *сѣарјешина*, *сѣарјешѣновање*, *сѣарјешинсѣво*, *кѣрјен*, *кѣрјење*, *чѣрјен* и сл. (Пижурица 1981: 69).

У ровачком говору облици са *рје* нијесу познати (Петровић 1975: 173), а нема их ни у дијелу говора никшићке околине – Броћанац (Петровић: 1967: 233).

Очуваност гласа *ј* у секвенци *је* од кратког јата иза сонанта *р* у дијелу никшићке говорне зоне, Вушовић тумачи тиме што се у свим примјерима типа: *гѣрјешѣи*, *сагѣрјешѣи*, *сѣарјешина*, *гѣрје* „глас *ј* на-

² У Пиви се, као и у језерско-шаранском говору, „прилог *горе* изговара тако – без *ј*, изузев у случају кад ратар орући, викне волу, кад овај скрене наниже и поквари бразду: *гѣрје*“ (Вуковић 1938–1939: 17). У Бањанима и дијелу никшићке говорне зоне овај прилог редовно се јавља у лику *гѣрје* поред обичног *гѣрије* (Вушовић 1927: 9).

лази у другом слогу иза консонанта *p*: *гòр-је*, *сїар-јèшина*, *кор-јè-нић* и сл., а с друге стране, што има за скоро сваку наведену реч исти или сличан облик са *ије*: *гòрје* – *гòрије*, *корјèнић* – *кòријен*, што несумњиво такође може утицати на јављање гласа *ј*“ (1927: 9).

У сусједним говорима Херцеговине кратко јат иза сонанта *p* у објема позицијама увијек даје *је* (*рјечник*, *горјетїи*, *грјехотїа*, *грјешник*), изузев ријечи које наспрам себе немају рефлекс јата *ије* – *бреза*, *мрежа*, *резатїи*, *врећа* и сл. (ПЕЦО 1964 : 56–57).

4.2. Не пружају друкчију слику ни старији црногорски говори када је у питању рефлекс краткога јата иза *p*:

Кратко јат иза сонанта *p* без обзира на позицију у црмничком говору без изузетка прелази у *e* – *грешан*, *грешка*, *сїрелица*; *горела*, *изгоретїи*, *речица*, *речїтїо* (МИЛЕТИЋ 1940: 345–346).

У источноцрногорским говорима свако кратко јат иза *p* даје *ре*, само се понегдје чује *рје* у ријечи *сїарјешина*, док у сусједним западноцрногорским говорима једини рефлекс кратког јата иза *p* је *је* (СТЕВАНОВИЋ 1933–1934: 23)

Ни у једном случају нема *је* од краткога јата иза *p* у СК-Љ говорима, изузев што се у једном селу Љешкопоља јавља *сїарјешина* и *сїарјешинсїво* (ПЕШИКАН 1965: 104).

У потпуности је преовладао екавски рефлекс краткога јата иза сонанта *p* у говору Паштровића. Тамо уопште нема примјера са *је* (ЈОВАНОВИЋ 2005: 111). Нема их ни у Бјелопавлићима гдје „кратко јат иза *p* даје *e*“ (ЋУПИЋ 1977: 27).

4.3. Ситуација је, као што се из наведених података види, врло јасна. Скоро без изузетка супституент краткога јата иза сонанта *p* у дурмиторским говорима је *e*. Изузетак у једном дијелу говора чине ријечи са основом *сїарјеш-*. Источни и средишни дио Црне Горе, као и један већи појас у западном дијелу, имају са незнатним изузетцима, такође, вокал *e* иза сонанта *p*. Западни говори Црне Горе, посебно они који су територијално везани за источну Херцеговину имају у понеким ријечима и *рје*.

Замјена краткога јата иза сонанта *p* вокалом *e* (*ре*) може се сматрати једном од типичнијих диференцијалних особина између (и)јекавских говора Црне Горе и (и)јекавских говора данашње Херцеговине. Говор никшићке говорне зоне једним својим дијелом не иде заједно са пивско-дробњачким и ускоким говором, већ са говором источне Херцеговине (А. ПЕЦО 1977: 256).

5. Неједнака судбина краткога јата иза сонанта *p* не само у (и)јекавским говорима, него и у ортографској норми, била је позната Вуку.

Од његових времена до данас овај проблем је на списку неријешених. За једне нормативце прихватљива је секвенца *рје*, али не и *грје*. Други мисле да би правописно требало нормирати једино *ре*, без обзира на позицију коју секвенца *р* + *крајико јаџи* има у ријечи. Неки су опет за равноправну употребу *ре* и *рје*. И тако даље.

5.1. Вук је писао *је* послије *р* мјесто краткога јаџа у објема позицијама, и послије *р* које се налазило иза вокала и послије *р* које се налазило иза сугласника (*горјейџи*, *рјечџиџи*, *рјечиџа*; *џогрјешка*, *грјешник*, *грјешан*, *грјехоџа*), мада, како рече Јован Вуковић, Вук није мислио „да је то правилније“ него *горейџи*, *речџиџи*; *џогрешка*, *грешник*. Знао је он и да напише: *грешка*, *горейџи*, *крџеосџи* и сл. (Вуковић 1934: 179).

Пратећи Вукове погледе у вези са судбином краткога јаџа иза *р*, могло би се ипак закључити да он више заступа варијанту са *ре* него са *рје*, што се види из његових „Правила за јужно нарјечје“ гдје каже: „Послије *р* изговара се у овом догађају (тј. када је једносложни рефлекс јаџа *је*, В.О.) као *е*, н.п. *џред*, *џреко*, *џреџоџиџиџи*, *сређа*, *вређа*, *џдребеџа*, *џасџребови* итд. Истина, да сам ја у Тршићу још у дјетињству слушао *рјечџиџи*, *грјешник*, *грјешница*, али у Дубровнику и Црној Гори говори се *грешник*, *грешница* и т.д.“ (1896: 302) и из Рјечника (1852) гдје многе ликове са *је* упућује на ликове са *ре* – *изгорјелина* на *изгорелина*, *изгорјела* на *изгорела* и сл., или се јављају само ликови са *ре* – *џогорелаџ*, *џогорелиџа* и сл. (Сладолевић 1958: 303).

Од Вукових времена остала нам је у насљеђу диференцијација рефлекса јаџа иза *р* у зависности од тога да ли се испред јавља сугласник или не. Тома Маретић у *Грамаџиџи хрваџскога или срџскога језика* каже да мјесто краткога јаџа иза сонанта *р* испред којег се налази сугласник имамо рефлекс *е*: *брегови*, *бреза*, *мрежа*, *средина*, *џребайџи*, *џоџреба*, *вреџи* и сл. Он наводи знатан број изузетака од овога правила из Вукове и Даничићеве писане ријечи. Из Даничићева језика он наводи: *крјейак*, *крјейке*, *крјейки*, *крјейосџи*, а из Вукова Рјечника: *грјехоџа*, *грјешник*, *грјешница*, *џогрјешка*, *сџрјелиџа*, *сџрјелџач* (1963: 70–71).

Правопис Белића (1930: 31) и Боранића (1930: 10) препоручују писање *ј* од кратког јаџа иза *р* у ријечима у којима испред *р* нема консонанта (*горјейџи*, *сџарјейџи*, *окорјейџи*; *рјечник*, *рјечиџа*, *рјешенье* и сл.), а *ј* се губи у ријечима са консонантом испред *р* (*брегови*, *времена*, *зрейџи*, *вреџи*, *бреза*...).

Правопис срџскохрваџског књижевног језика из 1960. године прописује да на мјесту кратког јаџа иза *р* у (и)јекавском треба писати *је*

– *горјейи*, *йорјечје*, *окорјейи*, *рјечица*, *рјечник*, *рјечий*, *рјешење*, а ако испред *р* стоји неки сугласник или сугласничка група, онда треба писати *е* – *грешка*, *крейоси*, *крейиалица*, *сирелица*, *ждребад*. Од тога се изузимају ријечи: *разрјеђиваи*, *разрјеђивање*, *йрошиврјечийи*, *йрошиврјечје* и сл., које су у вези са придјевом *риједак* или због ослонца на сродне ријечи типа *йрошивурјечийи* и сл. (28–30).

5.2. О нормативности секвенци *рје* и *ре* од групе *р* + *крайко јай* расправљало се у нашим стручним часописима. О томе су писали многи. Први је отворио расправу Јован Вуковић (1934: 176–180), па затим М. Стевановић (1953: 87–89), П. Сладојевић (1958: 302–304), Д. Петровић (1975: 154–164), и А. Пецо (1985: 87–98). Њихова мишљења нијесу јединствена.

5.2.1. Пошто се наш Правопис огријешо о Вукову традицију напустивши писање *је* иза *р* у примјерима *йогрешка*, *грешка*, *сирелица* и сл., а полазећи од стања у неким говорима источнохерцеговачког типа и у циљу уклањања нејединствености при замјени краткога јата иза *р* у примјерима типа *горјейи*, *рјечий* и сл., Јован Вуковић се, критикујући „лингвистичку неоснованост таквих решења“, залаже да *рје* треба замијенити са *ре* у свим облицима изузев у ријечи *сйарјешина* (ВУКОВИЋ 1934: 176–180).

Међутим, петнаест година касније Јован Вуковић у правописном дијелу својих *Правоиписних йравила* „под притиском постојеће правописне праксе“, прихвата на једној страни ликове: *горјейи*, *рјейкоси*, *рјечий*, *рјечина*, *рјешење*; *разрјешење*, *разрјешив*, *разрјеђиваи* и сл., али на другој страни: *грешан*, *грехоша*, *грешница*, *сагрешење* и сл. тако да прихвата не само *је* у позицији иза *р* на почетку ријечи и иза вокала, него и у позицији иза *р* са сугласником испред – *разрјеђиваи* (ВУКОВИЋ 1949: 69–75).

5.2.2. Петар Сладојевић је изричит у залагању за прихватање ликова са *ре* у свим случајевима у којима правописна норма тражи *рје*. Он, наиме, истиче да је гласовно правило (и)јекавског наречја да се кратко јат иза *р* замјењује са *е*: *резаи*, *бреза*, *времена* итд., што је у складу са схватањима да у штокавском дијалекту група *рје* не постоји у истом слогу. Дакле, на почетку ријечи немогући су ликови са *рје*, с изузетком што се у неким говорима чује *рје* мјесто *ре* настало аналогijом према сродним ријечима са рефлексом *ије* (СЛАДОЈЕВИЋ 1958:303).

5.2.3. М. Стевановић је мишљења да треба признати равноправност варијанти са *ре* и *рје* сматрајући да конкуренција екавских и јекавских ликова постоји на дијалекатском и књижевнојезичком

нивоу. Међутим, тежња за истискивањем облика са *ре* одржала се и до данас. Данашњи *Правопис Маџице српске* задржава *ј* од кратког *јаџа* иза *р* с образложењем да „Поштујући вуковску традицију, исправно је само: *горјеџи*, *рјечник*, *рјечий*, *рјечица*, *рјешаваџи*, *џорјеђиваџи*, *корјенчић*, *сџарјешина* и сл.“ (2010: 24).

5.2.4. Асим Пецо је пратио судбину краткога *јаџа* иза *р* у историјском развоју ијекавских говора у писаној ријечи и на савременом дијалектолошком материјалу. Па и поред тога што преглед судбине краткога *јаџа* иза *р* не само у савременом дијалектолошком материјалу него и у писаној ријечи, посебно новијег датума, иде у прилог ревизији постојеће правописне норме, А. Пецо због уобичајености и навика закључује „да ће бити за стандардну ијекавску ортографску норму најбоље ако се остане при постојећем стању“, а у конкретном случају секвенцу *рје* треба прихватити не само у примјерима типа *горјеџи*, *корјенчић* већ и у оним, како он рече „обичнијим“, као *сџрјелица*, *врједнију* (1977: 262).

5.2.5. Драгољуб Петровић је приступио овој проблематици са ширег лингвистичког аспекта. Он износи фонетско-фонолошке разлоге који, по његову мишљењу, иду у прилог постојању само секвенце *сугласник + ре*. Јасно и прецизно је показао да се група *рј* не може срести на (и)јекавском говорном подручју у склопу исте морфемске јединице. Указао је на лингвистичку неоснованост нормативног решења – по коме: ако гласу *р* не претходи сугласник пише се *ј* (*горјеџи*), у супротном сугласник *ј* се не пише (*сџрелица*) – којим се „група *рј* нормира по једном аутоматизму који нигде није засведочен и који је у својој основи најмање лингвистички“ (ПЕТРОВИЋ 1975: 163).

6. У закључку се може рећи сљедеће:

6. 1. Замјена краткога *јаџа* иза сонанта *р* у дурмиторским говорима, посебно у језерско-шаранском говору, знатно је еволуирала од „класичне Вукове ијекавштине“.

6.2. У црногорским говорима, старијега и новијега (источнохерцеговачког) типа, с мањим изузецима дијела никшићке говорне зоне и западноцрногорских говора, стабилна је употреба ликов са *е* мјесто *јаџа* у положају иза *р* без сугласника испред (*горейџи*, *окорейџи*, *ређи*, *речник*, *речий*), док се *је* у склопу исте морфемске јединице у кратким слоговима иза *р* са сугласником испред не може срести ни у једном говору Црне Горе. У пивско-дробњачком говору и у говору Ускока *ј* се из гласовног скупа *је*, који је постао од кратког *јаџа*,

„доследније губи него у многим другим говорима“. У језерско-шаранском говору, осим ријечи *сїарјешина*, ген. и дат. једн. *корјена*, *корјену* нема ликова са *рје* (*горейи*, *узречица*...). У завичајном говору Вукових предака *р* и *ј* су остали у истом слогу, чиме се створио услов за јотовање и депалатализацију *р*, за разлику од појединих (и)јекавских говора у којима се формирала граница слога између сонаната (*гор-је*) и тако успостављена гласовна комбинација из средине ријечи (*р-је*) пренесена је и на почетак ријечи са почетним *р* (*рјечица*).

6.3. Одавно је постојала тенденција да се као једини књижевни облик прогласе ликови са *је* мјесто краткога јата иза *р*: *рјечник*, *горјейи*, *корјений*, *нарјече*... Разлози да буде *је* су распрострањеност облика са *је* у (и)јекавским говорима који улазе у основицу књижевног језика и књижевнојезичка традиција која потиче још од Вука и Даничића и у „својој основи најмање су лингвистички“ (Петровић 1975: 163). Данас у српском књижевном језику постоје, међутим, и разлози за другачије решење, а они су наговјештени у најновијем *Правопису Мајице српске*, иако се тамо прихватају само ликови са *је*, гдје се каже: „...поштујући вуковску традицију, исправно је само: *горјейи*, *рјечник*, *рјечий*, *рјечица*, *рјешавайи*, *йрорјеђивайи*, *корјенчић*, *сїарјешина* и сл., мада су у ијек. говорима широко распрострањени, у Црној Гори готово доследно, екавски ликови: *горейи*, *горење*, *речник*, *речий*, *речца*, *решавайи*, *йроређивайи*...“ Двојство се дозвољава само у случајевима гдје се сачувало „осјећање за границу саставница“ – *разређивайи* и *разрјеђивайи*, *разређивач* и *разрјеђивач* (према риједак), *разрешење* и *разрјешење* (Правопис МС 2010: 24). Круг (и)јекавских говора који улазе у основицу књижевног језика са *е* (*ре*) мјесто јата данас се знатно проширио. Тамо гдје се јавља *је* (*рје*) не може се говорити о досљедности, а у већини говора старијега типа нема или скоро нема ни помена о групи *рје*.

6. 4. По свему судећи, статус групе *ре* у ијекавском изговору српског књижевног језика са становишта књижевнојезичке норме не би требало доводити у питање.

Литература

- БЕЛИЋ, Александар. *Правоиџ срџскохрвајског језика љрема љројисима Министарсџва љросветџе*, Београд, 1930, 1–168.
- БЕЛИЋ, Александар. *Основи иџторије срџскохрвајског језика I. Фонетџика*, Београд: Научна књига, 1969, 1–171.
- БОШКОВИЋ, Радосав. *Основи уџоредне грамајџике словенских језика. Фонетџика и Морфологија*, Никшић: Универзитетска ријеч, 1990, 1–215.
- ВУКОВИЋ, Јован. *Иџторија срџскохрвајског језика. Увод и Фонетџика*, Београд: Научна књига, 1974, 1–225.
- ВУКОВИЋ, Јован. *Говор Пиве и Дробњака*, Београд: Јужнословенски филолог IX, 1938–1939, 1–113.
- ВУКОВИЋ, Јован. *Горјетџи или горетџи у књџжевном језику ијекавског нарјечја*, Београд: Наш језик књ. II, с.с, 1934, 176–180.
- ВУШОВИЋ, Данило. *Диалекатџ Иџточне Херцеговине*. Београд: СДЗБ III, 1927, 1–70.
- ЈОВАНОВИЋ, Миодраг. *Говор Паџијровића*, Подгорица: Универзитет Црне Горе, 2005, 1–468.
- КАРАЦИЋ, Вук Стефановић. *Главна љравила за јужно нарјечје*, Београд : Супљени грамајџички и полемички списи Вука Стефановића Караџића, књ. III, 1896, стр. 302.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило. *Јован Вуковић као комџаратџистџа и љалеославистџа*, Београд: Личност и дјело академика Јована Вуковића, 1998, 31–36.
- МИЛЕТИЋ, Бранко. *Црмнички говор*, Београд: СДЗБ IX, 1940, 209–663.
- ОСТОЈИЋ, Бранислав. *Стџрукџурно-генетџски иденитџијетџи црногорске стџандардне ијекавице*, Сарајево: Језик и демократизација (Зборник радова), 2001, 339–346.
- ОСТОЈИЋ, Владимир. *Нека љрозодијска одстџуџања језерско-шаранског говора од Вук–Даничићевог акцентатџског сисџема*, Гласник ОУ 31, ЦАНУ, Подгорица, 2013, 69–84.
- ПЕЦО, Асим. *Стџазама нашега језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1985, 1–287.
- ПЕЦО, Асим. *Судбина крајкога јаџа иза р у ијекавским говорима шџокавског дијалектџа*, Београд: Јужнословенски филолог XXXIII, 1977, 245–264.
- ПЕЦО, Асим. *Говор источне Херцеговине*, СДЗБ XIV, Београд, 1964, 1–185.
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб. *О судбини групе рј и неким сродним љојавама у срџском књџжевном језику и неким његовим дијалектџима*, Нови Сад: Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. XVIII/1, 1975, 154–164.

- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб. *Гласовни сисџем ровачког говора*, Нови Сад: Зборник за филологију и лингвистику VIII, 1965, 157–184.
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб. *О говору Броћанца*, Нови Сад: Годишњак Филозофског факултета Нови Сад, књ. X, 1967, 230–235.
- ПЕШИКАН, Митар. *Сџароцрногорски, средњокашунски и љешански говори*, Београд: СДЗБ XV, 1965, 1–294.
- ПИЖУРИЦА, Мато. *Говор околине Колашина*, Титоград: ЦАНУ, 1981, 1–240.
- СЛАДОЛЕВИЋ, Петар. *О рефлексу крајњког јайџа иза р у књижевном језику јужног изговора*, Београд: Наш језик књ. IX, 1958, 302–304.
- СТАНИЋ, Милија. *Ускочки говор*, Београд: СДЗБ XX, 1974, 1–259.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Неки „сџорни јекавизми“*, Београд: Наш језик књ. II, 1952, 83–98.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Исџочноцрногорски дијалекајџ*, Београд: Јужнословенски филолог XII, 1933–1934, 113–176.
- ЋУПИЋ, Драго. *Говор Бјелојавлића*, СДЗБ XXIII, Београд, 1977, 1–226.
- MARETIĆ, Tomo. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Matica hrvatska, 1899, 1–688.
- VAILLANT, Andre. *La langue de D. Zlatarić. Poète ragusain de la fin du XVI siècle*, Phonétique, 1928, Paris.
- VUKOVIĆ, Jovan. *Stabilnost i nestabilnost gramatičkih kategorija i inovacije u književnom jeziku*, Radovi knj. XXI, Odjeljenje društvenih nauka, knj. X, ANBiH, 1966, 5–92.
- VUKOVIĆ, Jovan. *Pravopisna pravila sa pravopisnim rječnikom ijekavizama*, Sarajevo: Svjetlost, 1949, 1–217.

Владимир Б. Остоич

ЭВОЛЮТИВНЫЙ АСПЕКТ ЗАМЕН КРАТКОГО „ЯТЬ“ ПОСЛЕ
СОНАНТА *P* (ОТНОШЕНИЕ СЕРБСКОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА
К ДИАЛЕКТУ ПРЕДКОВ ВУКА КАРАДЖИЧА)

Резюме

В настоящей работе рассматривается эволютивный аспект использования краткого гласного „ять“ в позиции после сонанта *p* в период становления современного сербского литературного языка и его описание в сербо-хорватской и сербской описательной и нормативной литературе. Помимо основной темы — дистрибуция субститутов краткого гласного „ять“ после сонанта *p* в говорах Черногории и в диалекте предков Вука Караджича — автором затрагивается вопрос субституции краткого гласного „ять“ после сонанта *p* в екавских говорах двумя рефлексам *e* или *je*.

Замена краткого гласного „ять“ после сонанта *p* в говоре езерско-шаранском показывает значимую эволюцию с „времен классического вуковского иекавизма“. В этом говоре формы с *pje* не существуют, помимо слова стар-јешина. Здесь *p* и *j* остались в одном и том же слоге, что дало возможность йотации и депалатализации. Исходя из состояния в езерско-шаранском говоре, а также остальных черногорских говоров более старого и нового (восточногерцеговинского) типа, имея в виду тот факт, что наши орфографические правила уже пренебрегают вуковскими традициями, разрешая писать *j* в позиции после сонанта *p* в словах *йогрешка* и *грешка*, а также с целью устранения разнобоя, автор заключает, что статус группы *pe* не следует оспаривать в аспекте литературного стандарта.

Ключевые слова: Вук Караджич, сербский литературный язык, говоры Дурмитора, говор родины предков Вука Караджича, „ять“, сонант *p*, аналогия, йотация, депалатализация.

Vladimir B. Ostojić

THE EVOLUTIVE ASPECT OF THE SHORT *JAT* SUBSTITUENTS
FOLLOWING THE SONANT *R* – A COMPARISON BETWEEN
THE SERBIAN LITERARY LANGUAGE AND THE DIALECT OF
VUK'S ANCESTORS

Summary

The paper discusses the evolutive aspects of short “*jat*” following the sonant *r* usage during the formation of the modern Serbian literary language and its treatment in the Serbo-Croatistic and the Serbistic descriptive and normative literature. In addition to the basic issue of the distribution of the short “*jat*’s” substituent following the sonant *r* in dialects of Montenegro, particularly in the native dialect of Vuk Karadžić’s ancestors, the author also addresses the question related to the mechanisms that cause short “*jat*” following the sonant *r* in ijekavian dialects to be reduced sometimes to *e*, and sometimes to *je*.

Substitution of short “*jat*” following the sonant *r* in Jezera–Šarani dialect had important evolution from the times of “classical Vukovian ijekavism”. In this dialect, forms with *rje* do not occur, except in the word *starješina*. Here, *r* and *j* remained in the same syllable, which set the stage for iotization and depalatalization. The analysis of the paper describes the situation in Jezera–Šarani dialect as well as the situation in other Montenegrin dialects of the older and newer Eastern-Herzegovian type. The author as well takes into consideration that our *Pravopis* has already disregarded the Vukovian tradition with omitting *j* that follows sonant *r* in the examples *pogreška* and *greška*. In order to eliminate the disunity, the author concludes that the status of the group *re* should not be questioned from the aspect of literary language standards.

Keywords: Vuk Karadžić, Serbian Literary Language, Durmitor dialects, native dialect of Vuk’s ancestors, “*jat*”, sonant *r*, analogy, iotization, depalatalization.